

Давид Перовић

Српска барокна теологија

Владимир Вукашиновић, *Српска барокна теологија*, Врњци/Требиње 2010, 352 стр.

На линији спајања и раздвајања светих отаца синтезичара и академских богослова синтезичара налазе се богослови неопатристичке синтезе. И једни и други и трећи су нам дали, и настављају да нам дају књиге које светле и књиге славословне, књиге које лече, књиге насушне...

Међу поменутиим оцима и богословима имамо оне који су изнедрили и књиге о богословским путевима и епохама, и који су такође били кадри и да усмеравају наше богословске судбине у одређеним правцима, односно да нам их одгонетају.

Први од тих и таквих отаца јесте *васељенски патријарх Георгије Флоровски*, док је једна од таквих књига, његова књига о *Пушевима руског догословља*.

Други богослов, моћни богослов неопатристичке синтезе, Христо Јанарас, осветлио је путеве новојелинског богословља и његову везу са западним богословљем једном од својих капиталних књига – књигом *Православље и Запад у Савременој Јелади*.

Трећи, богослов са поседовањем храбрости стварања неопатристичке синтезе и анализе етоса своје средине, отац Владимир Вукашиновић, долази нам са књигом примереном теми *дидлијској и свейтошјајинској догословља у Карловачкој митрополији 18. века*; у међувремену преиначеног наслова – *Српска барокна теологија* (Владимир Вукашиновић, *Српска барокна теологија*, друго исправљено издање, Врњци/Требиње 2010, 352 стр.). То је монументално дело једне империјалне, али и императивне науке, дело о *пушевима српског догословља*. Ова *сиомен-књија, књија-архиефакт, узор-књија*, или опет књига *анатомије српског барокног догословља* истовремено је и сведочанство о ауторовом траженом и пронађеном богословском идентитету.

Томе проналаску опет, није допринела само ова његова *књија-архиефакт*, него и његове претходне књиге, заједно са онима које су се у међувремену појавиле, и које са књигом Српска барокна теологија сачињавају конфигурацију.

Голем подвиг било је стављати *јрске на ране од клинова*, на спољашње и унутрашње ране, са којима бисмо иначе упоредили барок на црквеном телу и у телу православне Митрополије карловачке 18. столећа и њеног богословља!

Те ране од клинова које је отворио барок, односно *барокизовано украјинско бојословље*, а *и* *иродубио их и* *процес српској и* *рилатођавања за и* *адноевројској култури у Подунављу*, у ствари су један вид метаморфозе и псевдоморфозе етоса православног српског богословља у одређеном степену, појавившег се првенствено у крилу српске грађанске класе! И то тада када је из њенога крила, по речима Дејана Медаковића, *несијала сџара источноправославна средњовековна култура!* На подручју Дунава и Подунавља опет, *у новијој српској историји нејоврајино је и* *шчезла наша искључиво византијско-средњовековна духовна оријентација!* Управо тим степеном метаморфозе и псевдоморфозе унутар црквеног живота богословља Карловачке митрополије 18. столећа зналачки се позабавио протојереј Владимир Вукашиновић.

Са овим капиталним делом испуњује се блага воља оца Георгија Флоровског у вези са продужетком рада на словенском богословљу, а у кључу неопатристичке синтезе. Истине и правде ради подсећамо да је отац Георгије Флоровски протагониста неопатристичке синтезе у окриљу и обиљу целокупног православног богословља, и аутентични тумач чињенице да је *само* православно богословље, подражавајући њему стране узор, прошло све главне стадијуме религијског мишљења модерне Европе: *бојословље Триденјских сабора, барока, и* *ројшесјанјске схоласјике и и* *ројшесјанјске орјодоксије, и* *ијетјизма и масонерије, немачкој идеализма и романјизма, социјал-хришћансјва као и* *оследице Француске револуције, анализе хетелијанске школе, нове кријичке и историјске науке, Тидиненске школе и Ричла, неороманјизма и симболизма* (в. *Свети оци и унутарње и* *амћење Цркве, Теолошки погледи*, 2001, стр. 54-56). Оно је баш зато и задржало у себи трагове свих ових праваца мишљења те нас зато књига *Српска барокна теолојија* и подсећа на грандиозан чин утеловљења (инкултурације) Јеванђеља и предања у и српски црквени хроно-топос, итекако подложен свим овим и доцнијим утицајима и променама, све до најновијих.

Коначно, ова књига је сада у нашим рукама, и она ће нам убудуће осветљавати епоху барока, и то из још једне од епоха пост-светосавског православног богословља наше помесне православне Цркве српске!

Сходно четирима описаним блиставим студијама у нашој епохи неопатристичке синтезе, као и у њиховој вези са многобројним другим аутентичним делима која неопатристичку епоху иначе означавају и карактеришу, треба подсетити на најстарију чињеницу: њиховог доприноса у делу уклањања *кожних хаљина* са бића православног богословља; *кожних хаљина* које су му римокатоличко и протестантско богословље кројили и прекрајали како непосредно, тако и посредно!

Чин истицања дела:

- (1) *Зайагни уїицаји у руском доїословљу, и*
- (2) *Пуїеви рускої доїословља блаженог протојереја Георгија Флоровског,*
- (3) *Православље и Зайаг у савременој Јелади колосалног Христe Јанараса и*
- (4) *Библијско и свейоїајинско доїословље у Карловачкој Миїроїолији 18. века, односно Срїска барокна їеолоїија с наше стране, поспешен је и указом на продужетак чина преодевања православног богословља из донекле истрошеног и конзервираног руха у рухо обогашено новим изазовима и оснажено новим сјајем. Истину говорећи, ми на дела неопатристичке синтезе и гледамо као на знаке и доказе ослобођења православног богословља из *вавилонскої роїсїва*; дакле, на знаке и доказе превенције од сваке долазеће опасности која би га могла угрозити; његов хришћански холистички интегритет.*

Како откривати трагове *вавилонскої роїсїва їравославне їеолоїије* у Српској Цркви данас, и како сагледавати и бранити српско црквено богословље од истог, латентно претећег му ропства, протојереј Владимир Вукашиновић показао нам је на примеру богословља и богословског дела(ња) кијевских ђака, међу првима Јована Рајића и Дионисија Новаковића. Вративши се дома, они су најнепосредније делали широм црквеног, Господњег винограда Карловачког. Зато је било потребно да се само помоћу једне сложене богословске и академске интервенције у духу неопатристичке синтезе установи степен и метаморфозе, и псевдоморфозе црквено-богословског етоса Карловачке митрополије 18. столећа. Ове богословске интервенције у конкретном смислу и случају латио се протојереј Владимир Вукашиновић, и срећом, успешно ју је окончао!

Истоветан посао предстоји стручњацима представљања ликова Гаврила Стефановића Венцловића, Мојсија Петровића, митрополита Павла Ненадовића и Стевана Стратимировића, Патријарха Јосифа Рајачића, Захарија Орфелина, Христифора Жефаровића, Лукијана Мушицког, Илариона Руварца, јеромонаха Доситеја Обрадовића), Павла Јулинца, патријарха Георгија Бранковића, Платона Атанацковића, Петронија Трбојевића, епископа Никодима Милаша, Иринеја Ђирића... За неким ликовима поменутих на овоме месту, протојереј Владимир Вукашиновић већ је посегнуо својим пером!

На овоме месту сматрамо неопходним истицања још једног чиниоца. Да су богословским радом на одбрани етоса православља или православног етоса од псевдоморфозе, тј. његовог *вавилонскої роїсїва*, данас увелико обузети и грчки, бугарски и румунски, словачки, пољски и фински, грузијски, антиохијски и амерички... православни богослови.

Златна књига *Српска барокна теологија* данас тражи себи саговорнике и промоторе међу ствараоцима. Ако би требало именовати најмање једнога, двојицу или тројицу као парадигму префињености, тактилности и тихости поветарца, сигурно бисмо их пронашли у Миодрагу Павловићу, деспоту свих наших савремених живих песника, Ђорђу Трифуновићу и Димитрију Богдановићу, патријарсима науке о српском средњем веку. Јер, тек поседовањем калокагатичког етоса и чула за префињено саопштавање суштинских ствари биће могуће даље достојно оглашавање и о оцима српског барокног богословља: Јовану Рајићу, Дионисију Новаковићу, Павлу Јулинцу, јеромонаху Доситеју Обрадовићу (о коме се својевремено достојно огласио јеромонах Амфилохије Радовић, садашњи митрополит црногорско-приморски), Партенију Павловићу, Викентију Јовановићу, Павлу Ненадовићу, Арсенију III Чарнојевићу, Арсенију IV Јовановићу Шакабенти, Мојсију Путнику.

Богословски, али и културолошки залог спомен-књиге *Српска барокна теологија* заједно са постојећим са њом сродним у српској књижевној науци 18. века, очекивано је велики. Инвестиције, залог и процене овога жанра академик Дејан Медаковић је карактерисао као *судбносно, историјско срећање са зајадом, с ејохом дарока, рококоа и класицизма, обављено (...)* на овој великој саобраћајној мајстирани Европе (...), када нови тумач оваквих сусрећа постојаје српско браћанство које ће током 18. века нарасти у моћни политички и економски фактор српског друштва. Крајко речено, ујраво на својим дунавским јушевима биће рођена и модерна српска култура (Дунавски јушеви српске културе 18. века, Вечерње новости – додатак Култура, среда, 4. јун 2008, VII. Опширније о томе у ауторовој студији са истим насловом, у: Кривови XXI, број 67/70, 2007, стр. 78–86).

С обзиром на наше интимистичко гледање на овај духовно-културолошки залог, а о коме смо само једну скицу направили, чини нам се упутним да би и један поетски осврт на њега допринео квалитетнијој и конкретнијој интерпретацији саме ствари; једна поема оцима српског богословља и српске културе у целини, у које најпре убрајамо оце Митрополије карловачке 18. столећа.

Некоме ко проведе године у седишту данашње Митрополије београдско-карловачке, и то у њеном музејском простору, окружен портретима самих карловачких отаца, може се наметнути и један поетски исказ о духу њихових ликова који су учествовали у загонетки богословља Карловачке митрополије 18. века, али и у целини.

Тим и таквим исказом ми окончавамо и своје приказно слово о етосу капиталне књиге *Српска барокна теологија*:

Владичанским гласом

Владичанским гласом ви зборите Господу,
време ваш носи глас,
за своја чеда ка' за класове стрепећ'
ви стојите посред нас.

Силом датом вам од Бога
ви потресате царевине,
благошћу вам образ жив,
ревнитељ'ма мира ви сте палма мира,
лститељ'ма паки, страобалан див.

Ви зборите Господу одушно, пламно,
Он вас прима у свој Стан,
царске двери дворова Му сјајних
ви отварате ноћ и дан.

Ко се миче мравље обноћницом
под вашу ће каштигу доћ',
тајне су вам све прозрочне,
ви Њем' к'о и нама
служите дан, и ноћ.

Милосав М. Гудовић

Јустин Ћелијски и Русија

Богдан Лубардић, *Јустин Ћелијски и Русија: њујорски рецепцији руске философије и теологије*, [библиотека Савремено богословље, књига 15.], Беседа, Нови Сад 2009, 211 стр.

О руском лику Ћелијског философа

Руска религијска мисао и српска духовна култура најпоузданије и најдубље се прожимају у делу Јустина Поповића, угледног предавача на Богословском факултету у Београду, а доцније и архимандрита манастира Ћелије код Ваљева. Овај скромни монах и неуморни апологета, књижевни трудбеник и догматичар, није се задржао на школском усвајању философских учења и теоријских праваца руске мисли, већ је извршио смелу, оригиналну и *стваралачку* надградњу боготражитељске лектуре. О токовима и рукавцима Јустинове рецепције Достојевског и Соловјова, Флоренског и Булгакова, Берђајева и Франка, Зјењковског и Флоровског (да поменемо само нека имена), читалац се може обавестити у новообјављеној подстицајној књизи Богдана Лубардића *Јустин Ћелијски и Русија*. Овај спис доноси корисна сведочанства о везама (мислилачким и фактичким) оца Јустина Ћелијског са водећим руским трагаоцима за новим-старим путевима мишљења усред кризе културног, па и цивилизацијског кода европског човека.

Лубардић пружа исцрпан преглед утицаја руске философије на формирање светоназора (и хришћанског философског учења) Јустина Новог Ћелијског. Већ на почетку студије, аутор наглашава духовну блискост нашег мислиоца са филокалијом оваплоћеном у романима Достојевског. Полифонијско казивање Фјодора Михајловича се у Јустиновим текстовима претаче у особену христолошку и христоцентричну визију света. У тој ствари се философ из Ћелија слаже са многим својим руским богоискатељским сапутницима. Ликови Достојевског су за њега живи и изван уобразиље; штавише, Поповић сматра да се писац *лично* остварује и иступа у дејствима и појавама сопствених јунака. Литерарни јунаци постају весници философских замисли које, по Јустиновим увидима, извиру из саме Христове ипостаси. Лубардић прати ову херменеутичку по(р)уку упућујући на то монашко или, да кажемо, „келијско“ читање Достојевског – писца који превазилази оквире уобичајеног реалистичког начина приповедања и успоставља критери-